

SamenKerk

**ETHIOPIË:
inspirerend
missieland**

pagina 4

**ONTMOETING:
jongeren zetten
zich in voor anderen**

pagina 10

**Missie
naast de
voordeur**

Inhoud:

Van de redactie	3
Ethiopië: inspirerend missieland	4
Voor mgr. Bomers was Ethiopië tweede vaderland	8
Bijdrage van de bisschop	8
Jongeren in de kerk	10
Een gerestaureerde kathedraal	12
Van Onderop	14
Over de dood gesproken	16
'n Beetje crypto	19
Vermeldenswaard	20
Een levend voorbeeld: missie en evangelisatie door middel van het gezin	21
Oriëntatie op het Oosten	22
Jongeren zetten zich in voor anderen	23
Onbekende geschiedenis	25
Vermeldenswaard	26
Jongerenpagina	26
Seminaristen op bezoek in Rome	28
Personalía	30
Wereldjongerendagen van alle kanten	32

Bij de voorplaat:

Voorafgaand aan de Ethiopische/ Eritrese Mis, steekt een van de bezoekers een kaarsje op bij Maria.
Foto: SK

Samen Kerk is het informatieblad binnen het Bisdom Haarlem - Amsterdam en verschijnt tienmaal per jaar nummer 8 jaargang nr. 35

Verantwoordelijke redactie:

Margot de Zeeuw,
Wim Peeters, hoofdredacteur
Thom Breukel

Redactieadres:

Samen Kerk
Postbus 1053,
2001 BB Haarlem
Telefoon: (023) 511 26 60

Ethiopië: inspirerend missieland 4

Jongeren in de kerk 10

Een gerestaureerde kathedraal 12

Over de dood gesproken 16

Evangelisatie door middel van het gezin 21

Seminaristen op bezoek in Rome 28

Wereldjongerendagen 32

colofon

Faxnummer: (023) 511 26 59

Giro 43509

E-mail: samenkerk@bisdomhaarlem.nl

Internet: www.bisdomhaarlem.nl

Medewerkers:

Marcel Poorthuis (Parels uit de Schattengrot)

Ko Schuurmans (Bijbel en liturgie)

Hein-Jan van Ogtrop (Kerkengek)

Floor Twisk (Onbekende Geschiedenis)

Stefan en Lisette van Aken (Huwelijk en Gezin)

Eleonora Hoekstra-Ros (Van Onderop)

Abonnementsprijs:

€ 25,00 per jaar; buitenland: € 32,50 per jaar

Abonnementenadministratie: (023) 511 26 40

Advertenties:

ACTA Uitgeversorganisatie

Postbus 7160

6050 AD Maasbracht

Telefoon: (0475) 463 465

E-mail: info@actauitgevers.nl

Vormgeving/technische realisatie:

Novente vormgevers, Barneveld

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen. Verantwoordelijken kunnen reageren via bovenstaand adres.

Missie naast de voordeur

Het thema van dit nummer van Samen Kerk is "geloof". Vorige maand hadden we "dapperheid" en zo willen we dit leeseseizoen telkens een deugd aan de orde stellen.

Maar als je in de oktobermaand spreekt over "geloof", dan komt al gauw de missie om de hoek kijken. Het is immers Wereldmissiemaand, die begonnen is met het feest van de patrones van de missie, de h. Theresia van Lisieux.

Voor de h. Theresia was de missie een vanzelfsprekend deel van haar leven, zoals paus Johannes Paulus nog eens benadrukte in zijn grote missie-encycliek "Redemptoris Missio" uit 1990. En dat moet het voor ons ook zijn. Je kunt geen christen zijn zonder daarvan te getuigen. En dat hoeft niet op zijn Amerikaans, met veel toeters en bellen: je kunt heel goed van je geloof getuigen in je leven, soms zonder er zelfs maar over te spreken. Maar als je gelooft ben je missionair, dat kan niet anders.

In deze aflevering van Samen Kerk gaat het dan ook vooral om "missie naast de voordeur", in onze eigen straat, ons eigen dorp, onze eigen stad.

We hebben aandacht voor Ethiopië, sinds mgr. Bomers een land en een Kerk waar we veel contacten mee hebben, zowel ginds als hier, naast de voordeur. We kijken naar bijzondere projecten van de Stichting Present, en natuurlijk van Diaconaction. We stellen de vraag aan de orde (en geven trouwens ook antwoord op de vraag), hoe het gezin kan missioneren, en wat jongeren (kunnen) doen.

De seminaristen van De Tiltenberg (Vogelenzang) en van Redemptoris Mater (Nieuwe Niedorp) gingen naar Rome. SK doet verslag. Kerkengek waagde zich buiten de grenzen van het bisdom en toog naar Breda, waar (ook) veel moois te zien valt. De bisschop schrijft over de deugd van het geloof, die wordt voorafgegaan door de gave van het geloof. Ko Schuurmans neemt ons mee over het einde van deze maand heen, en over het einde van ons leven heen. Op 2 november vieren we Allerzielen, en zijn we niet alleen in gedachte en gebed bij onze dierbare overledenen, maar ook bij onze eigen bestemming. Het is de ervaring van ons geloof die ons de toekomst met vertrouwen tegemoet doet zien.

Redactie

Missie naast de voordeur

Priester Petros Bergos Sorballa draagt samen met zijn collega Kaleab Shiferaw iedere twee weken in Amsterdam de mis op voor zijn landgenoten.

Dit jaar staat Ethiopië centraal tijdens de Missiemaand. Het is een van de armste landen van Afrika, maar wie wat verder kijkt, ontdekt een land met ongekeerde culturele rijkdom. Een land bovendien, dat is doordeseemd van een eeuwenoude, christelijke cultuur. Margot de Zeeuw ging voor Samen Kerk op bezoek bij de Ethiopische en Eritrese gemeenschap in Amsterdam.

Ethiopië: Inspirerend missieland

Het is zondagmiddag, ongeveer kwart voor twee in de Onze Lieve Vrouwe kerk aan de Amsterdamse Keizersgracht. Het is druk: het is Open Monumentendag én er is een viering van de Syrisch Orthodoxe Kerk in volle gang. We krijgen echter geen gelegenheid stilletjes achterin de kerk te gaan zitten, want een kordate gastvrouw vraagt ons wat we komen doen. We komen voor de Mis van de Ethiopische en Eritrese gemeenschap, dus we worden onmiddellijk via een zijdeur naar de kleine kapel begeleid.

Gastvrije hulp

Daar in de zijkapel verzamelen zich zo'n vijftig mensen, en ja: we vallen enorm op als blonde Nederlanders. En inderdaad: de mis begint ook niet precies om 14.00 uur en er lopen geregeld kinderen en volwassenen in en uit. Ik voel me opgelaten omdat ik er niet aan heb gedacht een sjaal mee te nemen, maar gelukkig is er nog een andere vrouw zonder hoofdbedekking. Tijdens de Communie ontvangt

iedereen de hostie op de tong. Ik voel me opnieuw ongemakkelijk; als Nederlands kind van de jaren '60 en '70 ben ik hiermee niet vertrouwd. De kinderen krijgen een kruisje van de priester. En dat leidt tot grote verwarring bij de jongste van het Nederlandse

bezoek en een pijnlijk moment tijdens Communie-uitreiking. Ook wordt vandaag het Feest van de vinding van het Heilige Kruis gevierd, een belangrijk feest in Ethiopië en Eritrea. Aan het einde van de mis komen alle mensen naar voren om het kruis te kussen dat pastoor Berga hen voorhoudt. Zelfs de allerkleinste kinderen én de stoere tieners doen mee. Schrik naast me: "Moeten wij dat ook doen?" Maar ik durf het ook niet aan en we blijven als enigen op onze plaats...

Maar: we krijgen een speciaal welkom in het Nederlands van pastoor Petros Berga Sorballa. De andere mensen in de kerk begroeten ons allemaal voorafgaand aan de mis. En natuurlijk worden we nadrukkelijk uitgenodigd voor de koffie na afloop en worden we overladen met heerlijk zelfgebakken brood en zelfgebakken cake. Koster Jacob Tewolde komt tijdens de Mis naast ons zitten en wijst regelmatig even in het misboekje aan waar we zijn. Want het misboekje, dat is in het Ge'ez, de oud-liturgische

kerktaal, het Amhaars, de taal die in Ethiopië wordt gesproken, en in het Tigrigna, de taal van Eritrea. Gelukkig staat er een Engelse vertaling naast, dus we kunnen toch volgen wat er wordt gebeden en gezongen. Van pastoor Berga krijgen we bovendien een Nederlands misboekje met de lezingen van vandaag en er zijn ook nog losse stencils met liederen en gebeden in het voor ons zo vreemde schrift. En zo zitten we dan, voorzien van een heleboel boekjes, papieren én een fototoestel in de Mis waarin zowel Nieuwjaar wordt gevierd als het feest van de Kruisvinding.

Twee uur staan

Petros Berga, pastoor in Edam, kwam in 1993 naar Nederland en hij was het die startte met de vieringen voor zijn landgenoten. De officiële naam van de gemeenschap is 'de Ge'ez Ritus Katholieke Ethiopische en Eritrese Gemeenschap in Nederland'. De Ge'ez ritus is een liturgische ritus die is te vergelijken met die van de orthodoxe oosterse ritus. Eritrea

Tijdens de Mis wordt ook de Vinding van het Heilig Kruis herdacht, een belangrijk feest in Ethiopië en Eritrea. Alle aanwezigen komen naar voren om het Kruis te kussen.

Feest van de Vinding van het Heilig Kruis

Volgens de overlevering vond keizerin Helena, de moeder van keizer Constantijn, op 3 mei 320 (ongeveer) de resten terug van het kruis waaraan Jezus was gestorven. Ethiopië volgt een eigen kalender en viert het feest op 27 september. In de drie weken voorafgaand aan de feitelijke feestdag, wordt er tijdens de Mis aandacht aan het feest van Kruisvinding geschonken. Vandaar dus dat het nu samen met het Ethiopische Nieuwjaar werd gevierd; dat valt op 11 september. Het feest van de Kruisvinding is een belangrijk feest in Ethiopië en Eritrea. Het is dan gebruikelijk het H.Kruis te kussen. Dit gebeurt ook tijdens de Paasweek.

Missie naast de voordeur

was een provincie van Ethiopië, maar is sinds 1993 onafhankelijk. De relatie met Ethiopië is gespannen. De Ethiopisch-Eritrese gemeenschap in ons bisdom is klein, maar hecht: "Onze gemeenschap hier heeft de scheidingen in ons thuisland overleefd dankzij de vele gebedsbijeenkomsten voor vrede en verzoening en dankzij de jaarlijkse bedevaarten naar onder andere Lourdes, Rome, Kevelaar en Heiloo. Het is nu een hechte gemeenschap, waarin de mensen elkaar dragen," vertelt Petros Berga tijdens de koffie na afloop van de Mis. Er is iedere twee weken een mis in de OLV kerk en Petros Berga wordt inmiddels geassisteerd door zijn landgenoot - en medebroeder Capucijn - Kaleab Mashresha Shiferaw. De meeste mensen wonen in de regio Amsterdam, maar misdienaar Robel Paulos bijvoorbeeld is met zijn moeder uit Den Haag gekomen. Hij oogste overigens grote bewondering bij de Nederlandse bezoekers: de negenjarige Robel heeft vrijwel de hele mis, die twee uur duurde, stil rechttop gestaan naast het altaar. "Ach," zegt hij na afloop bescheiden, "als je het vaker doet, dan leer je het vanzelf."

Ethiopië is een diepreligieus land met een eeuwenoude, christelijke traditie. Al in de derde eeuw kreeg het christendom er voet aan de grond en naar verluidt heeft een van de apostelen hier de Blijde

Boodschap gebracht. Het merendeel van de Ethiopiers is orthodox christelijk; de rooms-katholieken vormen een kleine minderheid van ongeveer twee procent van de bevolking. Die oeroude devotie is ook vandaag in de OLV kerk voelbaar. De mis duurt twee uur, ellenlang voor Nederlandse begrippen, maar het wonderlijke is dat we ondanks het taalprobleem geen moeite hebben met de tijd. We kunnen invoele hoe deze kleine gemeenschap de tijd neemt voor bezinning en gebed, voor oprecht contact met God, met Jezus. De lofzangen en smeekbedes zijn lang, langer dan wij ze gewend zijn, maar iedereen doet mee en ze voelen doorleefd, als een vanzelfsprekend deel van de mensen die hier vandaag zijn. En hoewel we de woorden niet verstaan, kunnen we de vreugde in de liederen voelen, het enthousiasme van de trommel horen en de bezieling in het geklap. "Wij zouden het niet anders willen," zegt koster Jacob Tewolde na afloop. "De Mis is voor ons een moment van devotie en gebed, dat willen we niet snel doen."

Oktober is missiemaand en Ethiopië staat dit jaar centraal. "Maar in welke hoedanigheid eigenlijk," vraag ik me af: "als missieland? Of ter inspiratie?" ■

Margot de Zeeuw

De Ge'ez Ritus Katholieke Ethiopische en Eritrese gemeenschap in Nederland

De katholieke gemeenschap uit Ethiopië en Eritrea in Nederland telt ongeveer 670 leden. De tweewekelijkse viering vindt plaats in Amsterdam, maar daarnaast zijn er ook diensten in onder andere Utrecht, Rotterdam en Eindhoven. Verder zijn er regelmatig doopvieringen en huwelijksluitingen volgens de Ge'ez ritus in de parochiekerken van de leden van de gemeenschap. Dit gebeurt altijd in nauwe samenwerking met de lokale parochie. Geïnteresseerden kunnen voor meer informatie contact opnemen met pastoor Petros Berga Sorballa. Hij is bereikbaar via het parochiesecretariaat van Edam, telefoon 0299 374321.

Geen orgel, maar een trommel als begeleiding tijdens de gezangen.

WERELD
MISSIEDAG
KINDEREN
GIRO 11020
DEN HAAG

Broeder Christus roept de mens

Iemand die op de vlucht voor de leeuw
de steppewolf tegenkomt, wordt door angst bevangen.
Wie bij het binnengaan van het huis
op een slang stoot, raakt verlamd van schrik.
Zo iemand was Adam toen hij in de onderwereld was,
totdat Gij hem tot U riep, Christus,
die mens zijt geworden en op het kruis
voor de Vader tot een offergave werd.
Van nu af aan wil ik U de bron van vreugde noemen,
want de mens heeft geen broer
die met een zuiverder liefde van hem houdt dan U,
of Gij hem nu rust schenkt of hem beproeft tot zijn heil.
Gij zijt mij meer nabij dan ik mijzelf ben.

(Ethiopisch-orthodoxe liturgie, oude hymne)

De katholieke kerk in Ethiopië

Ethiopië is een christelijk land: ongeveer tweederde van de mensen is christen, waarvan de meerderheid bij de Ethiopisch orthodoxe kerk hoort. Een derde van de bevolking is islamitisch. De laatste jaren nemen ook in Ethiopië de spanningen tussen moslims en christenen toe. De katholieke kerk fungeert regelmatig als bemiddelaar tussen orthodoxe christenen en moslims, maar ook tussen protestante en orthodoxe christenen.

Banden met het Midden-Oosten

Ethiopië is weliswaar arm, maar het land beschikt over een grote culturele rijkdom. Het was ooit het centrum van een hoogstaande cultuur, maar jarenlange gewapende conflicten eisten hun tol. Na de val van het communistisch regime in 1991 is er een relatieve rust gekomen. Hoewel Ethiopië in Afrika ligt, zijn er altijd nauwe banden geweest met het Midden-Oosten en met name het Jodendom. Zo hebben de orthodoxe kerken en in mindere mate de r.-k. kerk veel religieuze elementen overgenomen uit het Jodendom.

De katholieke kerk in Ethiopië vertegenwoordigt een relatief kleine groep gelovigen. Ze werkt vanuit het besef dat de maatschappelijke verantwoordelijkheid nauw verbonden is met het pastorale werk. Op die manier draagt de kerk belangrijk bij aan de ontwikkeling van het land. Als voorbeeld: in het bisdom Emdibir, waar nog geen een procent van de bevolking katholiek is, financiert de katholieke kerk 90% van de sociale projecten! Ook draagt de kerk bij aan de ontwikkeling van allerlei vormen van onderwijs, van kleuteronderwijs tot universitair. Het katholieke onderwijs staat goed aangeschreven in het hele land. Dit is van groot

gewicht in een land waar 46% van de bevolking jonger is dan 14 jaar: het gaat om de opleiding van de toekomstige generaties.

Twee ritussen

De r.-k. kerk in Ethiopië kent twee liturgische tradities: de Ge'ez Ritus, die ook in de Ethiopisch orthodoxe kerk gebruikelijk is, en de Eucharistie in de volkstaal volgens de Latijnse ritus. Dat leidt tot de unieke situatie dat de bisschoppen van de verschillende ritussen onder één kerkelijke jurisdictie vallen: die van de aartsbisschop van Addis Abbeba. Dat maakt het soms lastig een gezamenlijk beleid te voeren.

De kerk kent veel roepingen en daarom is vormingswerk belangrijk. Dankzij de hulp van organisaties als Missio kan de Ethiopische katholieke kerk haar evangelisatieopdracht vervullen. Denk dan aan het bieden van geestelijke en materiële steun aan priesters en seminaristen, kloosterlingen en catechisten. Vorming, bouwhulp, transportmiddelen, kinderbijbels en dergelijke, dragen allemaal bij aan de verspreiding en barmhartigheid van Christus en van een nieuwe beschaving van liefde. Dankzij scholing en de moderne communicatiemiddelen, zijn leken - met name vrouwen en jongeren - tegenwoordig vaak in staat actief met de geestelijken mee te werken met de verspreiding van het Evangelie. Ze zijn vaak de Stem van het Evangelie in gezinnen, families, ziekenhuizen, scholen enzovoorts.

Dit is een samenvatting van de inleiding die Petros Berga op 11 september hield voor Missio.

Voor mgr. Bomers was Ethiopië tweede vaderland

De goede contacten van ons bisdom met de Kerk in Ethiopië en met de Ethiopiërs in Nederland dateren van de periode dat de vorige bisschop, mgr. H. Bomers C.M., werkte in het vicariaat van Jimma, eerst als priester, later als bisschop van het door hem gestichte vicariaat Nekemte. Pater Henny Bomers vertrok na een studie filosofie in Nijmegen naar Ethiopië, in 1967. Zijn missiewerk werd getekend door de communistische revolutie die in 1974 een einde maakte aan het bewind van keizer Haile Selassie.

Hij werd in 1977 door paus Paulus VI benoemd tot bisschop van Nekemte, maar moest driekwart jaar wachten op zijn wijding, die niet in Ethiopië kon plaatsvinden om de communistische machthebbers niet voor het hoofd te stoten. In de jaren van zijn episcopaat moest hij voortdurend laveren om de Kerk buiten de greep van de marxisten te houden. In 1983 werd mgr. Bomers benoemd tot bisschop van Haarlem.

In 1994 kwam hij voor het eerst - en voor het laatst - terug in het land waarvan hij naar eigen zeggen was gaan houden als van zijn Achterhoek (mgr. Bomers was geboren in Groenlo). Ik mocht erbij zijn. Mgr. Bomers liet ons "zijn" land zien, de hoofdstad, de toeristische *highlights* (die na bijna twintig jaar communisme in deplorabele toestand verkeerden) de vele missieprojecten; ook Eritrea bezochten we. Hoogtepunt van de reis was de wijding van zijn ordegenoot mgr. Leo Dobbelaar tot bisschop van Nekemte. Het was voor mgr. Bomers naar hij verschillende keren vertelde een bemoediging dat het kleine Nekemte, waar hijzelf ooit de missie begonnen was, als vicariaat zo sterk was gegroeid en zo bestendig gebleken. Graag was hij teruggegaan, maar amper vier jaar na zijn bezoek overleed mgr. Bomers, op 12 september 1998. ■

WP

Geloof als gave van God

Het thema van dit nummer van Samen kerk is geloof. Wat is geloof? Hoe komt het dat de ene mens gelooft en de andere niet? Wat geloven we als christenen eigenlijk?

Geloof is een gave van God, zegt de theologie. Je kunt het niet alleen met overtuigende argumenten opwekken. Verkondiging kan de grond rijp maken. Gebed kan de genade aantrekken, maar uiteindelijk is het het Licht van de heilige Geest dat een mensenhart moet raken. Ik heb het zelf in m'n leven ook zo ervaren. Er was een tijd dat ik niet geloofde, maar wel intensief zocht en nadacht. En toen ineens, door veel lezen en een aantal ervaringen, was het er plotseling. Van het ene op het andere moment kon ik alles weer geloven: het bestaan van een persoonlijke God en Vader, de menswording van Christus, Kerk en sacramenten, het was er allemaal als een blij makende zekerheid.

Een soortgelijke ervaring hoorde ik kortgeleden in een televisieprogramma. Een man die in de gevangenis zat, kreeg een Bijbel van een geestelijk verzorger. Hij slaat hem wat lusteloos open. Zijn oog valt op een tekst uit de profeet Daniël, die beschrijft hoe hij in een nachtelijk visioen met de wolken des hemels iemand aan zag komen die op een mens geleek. *"Toen werd Hem heerschappij gegeven, luister en koninklijke macht. Alle volken, stammen en talen brachten Hem hun hulde. Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij die nooit vergaat. Zijn koninklijke macht gaat nooit te gronde."* De gevangene vertelde dat er ineens iets in hem openbrak. Het geloof in God en Christus stroomde als het ware met kracht naar binnen. Hij viel op zijn knieën en begon te bidden, voor de eerste keer in zijn leven.

Open hart

Bij elk mens die eerlijk zoekt en probeert het goede te doen, komt de Heer op Zijn tijd en Zijn manier. Bij de een in de vroege jeugd. Bij de ander op zijn sterfbed. Het mooiste voorbeeld blijft voor mij altijd wel de goede moordenaar aan het kruis. Na een mislukt leven vol kwaad en zonde, wordt hij in z'n laatste moment geraakt door de man aan het kruis naast hem. Door een straal van genade ziet hij in Hem ineens het gelaat van God, de mensgeworden liefde. Eén zin van geloof en oprecht berouw is genoeg: *"Heer, denk aan mij wanneer Gij in uw koninkrijk zijt gekomen"*. En hij mag horen: *"Vandaag nog zul je met Mij zijn in het paradijs"*. Het enige dat nodig is voor de gave van het geloof, is een eerlijk en open hart, de bereidheid je eigen zwakheid en zonde te zien en te erkennen, en het besef

dat je jezelf niet kunt bevrijden uit de gebrokenheid van het bestaan.

Veel mensen zoeken in onze tijd hun spirituele honger te stillen langs andere wegen. Ze zijn op zoek naar verlichting, naar heling, naar troost via therapieën, meditaties en technieken. Maar wat daar ook voor goeds in kan zitten, het mist de glans van de Blijde Boodschap. In veel oosterse religieuze en westerse esoterische tradities is spiritualiteit vooral een proces van verlichting, van innerlijke bewustwording, van het verkrijgen van een hogere staat van bewustzijn, het zogenoemde 'kosmisch bewustzijn'. Door deze innerlijke verlichting hoopt men los te komen van het lijden in het leven en gelukzaligheid te vinden. Zelf ben ik jarenlang deze weg gegaan. Een Verlosser is hierbij niet echt nodig. Het is een weg die iedereen uiteindelijk alleen moet gaan. Hooguit is er plaats voor een leraar of goeroe, die je de weg wijst.

Christelijke spiritualiteit is iets heel anders dan zo'n individueel bewustwordingsproces, ook al heeft het wel dergelijke elementen in zich. Het spreekt over een Verlosser, die ons redt uit de gebrokenheid van het bestaan. Christelijke verlossing is alomvattend. Ze betreft de hele mens. Ook het lichaam, de natuur, de stof is door God gewild en goed geschapen, maar door de zonde verwond. Daarom, zo geloven wij, moest Christus doordringen tot in alle diepten van het menselijk bestaan, van z'n gebrokenheid en verlatenheid, om zo dit alles dwars door Kruis en Opstanding heen, mee te slepen naar een nieuwe god/ menselijke, geestelijk/ lichamelijke werkelijkheid. *"Hij zal ons armzalig lichaam herscheppen en het gelijkvormig maken aan Zijn verheerlijkt lichaam, met dezelfde kracht die Hem in staat stelt het heelal aan zich te onderwerpen"*, zo staat er geschreven. Ja, zelfs de hele geschapen werkelijkheid heeft Hij in zijn eigen wezen opgenomen en zal Hij nieuw maken. *"Ook de schepping zal verlost worden van de slavernij der vergankelijkheid en delen in de glorie van de kinderen Gods"*, schrijft Paulus aan de Romeinen. De Opstanding van Jezus uit de dood heeft deze magnifieke toekomst voor onszelf en voor het hele universum bewerkt.

In Christus binnengaan

Het hart van dit verlossingsproces is de vergeving, de verzoening, die Christus ons gebracht heeft. De ervaring met kwaad, zonde en schuld kennen we allemaal. We vinden het in ons eigen hart en in de wereld om ons heen. Het heeft z'n wortels in onze eigen vrijheid, maar ook in de

geschiedenis van onze voorouders en van de wereld, lezen we in de heilige Schrift. In elk mensenleven smelten beide dimensies samen. Hoe kunnen we ons daaraan onttrekken? Helemaal op eigen kracht lukt het blijkbaar niet. Wie eerlijk kijkt naar zichzelf en naar de lotgevallen van de mensheid, kan weinig anders concluderen. Maar er is een uitweg. God zelf komt ons tegemoet. Daarin ligt onze hoop, onze toekomst.

In het lijden en de dood van Christus is alle kwaad en schuld van mensen van alle tijden al vervat en verwerkt. Je kunt er een beroep op doen. Je hoeft je 'negatieve Karma', om maar eens een moderne term te gebruiken, niet allemaal zelf te dragen en uit te boeten. Door Hem mag je nu al opstaan uit alles wat je beklemmt en bedrukt, uit verlamming en vertwijfeling. Je mag opnieuw beginnen. *"Werpt al uw lasten op Mij"*, zegt de Heer, *"want Ik heb zorg voor u"*. Maar, denken we dan als moderne kritische mensen, is dat niet te gemakkelijk? Ik denk het niet. Want wat betekent dit? Het gaat er niet om een paar vrome woorden te spreken, maar om echt één te zijn met Christus, één lichaam te vormen met Hem, deel te zijn van Hem.

Je krijgt deel aan verlossing en vergeving, aan innerlijke heling en goddelijk leven door je te binden aan Christus, met alles wat je hebt en wat je bent. Het is, in de woorden van paus Johannes Paulus, *"met je hele wezen als het ware in Christus binnengaan... met je angst en onzekerheid, ook met je zwakheid en zondigheid, met je leven en je dood..."* Dat doe je niet alleen met je verstand, maar vooral met je hart, en met je hele leven. Je kunt het ten diepste alleen maar als God het je geeft, en als je erom bidt. Maar als het je gegeven is, word je geestelijk met Christus verbonden, als een *"rank met de wijnstok"*, zegt Hij zelf. Die eenwording met Christus wordt bevestigd en voltooid in de doop, en steeds opnieuw versterkt door de andere sacramenten. Dan stroomt Zijn Leven in jouw leven. Je wordt werkelijk een ander mens, één met God, kind van God. Dan mag je Hem met Christus *"Abba...Vader"* noemen. Dan wordt je echt in staat om anderen lief te hebben. Dan kun je wonderen doen, naar de mate van je geloof. Dan is er vergeving, heling, eeuwig leven. Dan werkt de kracht van Zijn Kruis en Opstanding ook in jou. Dan wordt ook jouw kruis verlossend voor jezelf en anderen, een doorgang naar nieuw leven en geluk. Dat is christelijke spiritualiteit, en die moeten we in onze tijd weer met nieuw élan brengen. ■

Jozef M. Punt, Bisschop van Haarlem-Amsterdam

Missie naast de voordeur

Soms hoef je niet ver weg om anderen te ontmoeten. Oktober is traditioneel de 'missiemaand', maar missiewerk is niet voorbehouden aan paters in tropische landen. Jongeren van Haarlemse middelbare scholen kwamen tijdens hun maatschappelijke stage bijvoorbeeld kennismaken met de kerk bij hun in de buurt.

Ontmoeting: jongeren zetten zich in voor anderen

Maatschappelijke stage: jongeren de kerk in

Vier jongens van 14 jaar van de Duin- en Kruidbergmavo uit Haarlem, hebben in het kader van hun Maatschappelijke stage twee dagen meegelopen met vrijwilligers van de Adelbertuskerk in Haarlem. Via Stichting Present Haarlem konden zij achter de schermen kijken én hun handen uit de mouwen steken. Het programma voor die twee dagen was door een vrijwilligster van de parochie samen met Stichting Present Haarlem opgesteld. Het varieerde van het vouwen van de misboekjes tot het uitzetten van een speurtocht voor de kindergroep van de kerk. Daarnaast werkten de jongens, samen

met de vrijwillige tuinman, in de tuin en hadden ze een lunch met pastor Han. Ook kregen ze een rondleiding door de kerk en mochten ze de toren "bestormen". Tijdens de vaste koffieochtend voor de parochianen schonken ze koffie en serveerden ze cake met aardbeien. De parochianen vonden het een geweldig initiatief en het leidde tot leuke gesprekken. Eerlijk is eerlijk: de jongens zelf waren van tevoren wat afwachtend over stage lopen in een katholieke kerk, maar achteraf waren ze razend enthousiast. Bovendien realiseerden ze zich na die twee dagen hoeveel werk het is om een kerkgemeenschap draaiende te houden.

Inmiddels zijn er nog twee groepen tieners aan de slag gegaan. Zij liepen stage bij de Adelbertuskerk, de Mariakerk en Stem in de Stad. En ook zij waren onder de indruk van alles wat er komt kijken bij het draaiend houden van een parochie of kerkelijke organisatie. Een van de groepen vond de 'parochiestage' zelfs leuker dan de stage die bestond uit paardrijden met gehandicapte jongeren! ■

Anoor Boele,
Stichting Present

Maatschappelijke stage: misboekjes vouwen, koffie schenken en werken in de parochietuin.

Stichting Present

Present is ervan overtuigd dat mensen bereid zijn een ander te helpen. De stichting wil een brug slaan tussen hen die hulp willen geven en hen die hulp nodig hebben. Kosteloos. Zowel individuen, groepen en maatschappelijke organisaties kunnen contact zoeken. Mensen die iets van hun tijd willen geven, kunnen zich bijvoorbeeld inzetten voor mensen die wel een steuntje in de rug kunnen gebruiken of voor projecten waarvoor normaal gesproken geen tijd voor is. Meer informatie: www.stichtingpresent.nl

De bedoeling van deze serie artikelen is aandacht te besteden aan de verbeelding van de Bijbel (met name van het Oude Testament) in de kerkelijke architectuur. We behandelden al menige kerk in binnen- en buitenland. Ook in ons eigen bisdom zijn interessante kerken: de uwe? Is er ooit een boekje over verschenen? In het jaar waarin de restauratie van onze eigen Bavokathedraal gaat beginnen een excursie naar Breda waar de restauratie van de kathedraal onlangs is voltooid.

Een gerestaureerde kathedraal

De grote Onze Lieve Vrouwekerk met haar rijzige toren (ongeveer 90 meter hoog) domineert het silhouet van Breda. Binnen haar muren zijn de Nassaus begraven. Als een kostbare schrijn omgeven de ranke Gotische muren de tombes en de kerkelijke gemeente die daar huisde. De meeste beelden zijn verdwenen, de fresco's overgekalkt. Tientallen wapenborden van belangrijke met de prins bevriende families sierden na de roomse tijd de kerk. Tijdens de Franse revolutie werden al die houten borden opgestookt. Een nog kalere kerk bleef over. Bij restauraties in de vorige eeuw kwamen hier en daar weer wat fresco's naar boven, waaronder een aan het noordertransept van de Annunciatie. Een wonderlijk effect was er in de lente van 2010 te zien toen bij de tentoonstelling Woord en Wapen (over militairen en dominees in dienst van de Nassaus) reproducties van al die wapenborden weer in de kerk hingen. Een zeer fleurig geheel, maar wel een demonstratie van een opdringerige nieuwe elite die met vele wapenborden voor een patserige decoratie van de kerk had gezorgd. Dan toch maar liever beelden van apostelen en andere heiligen.

In 992 wordt vanuit de abdij van Thorn gezorgd voor zielzorg in het Bredase gebied. De eerste vermelding van een parochiekerk dateert uit 1269, het betreft

de voorloper van de huidige Grote Kerk. Eerder al (in 1184) hadden de tempeliers van Sint Jan zich al in de stad gevestigd vlak bij de plek waar de huidige Antoniuskerk staat en een Begijnhof in 1240. Wat eeuwen overslaand, komen we Jan van Nassau en Maria van Loon tegen, die met toestemming van Maria's broer, de bisschop van Luik, in 1449 de devotie tot het Sacrament van Niervaert naar Breda overbrengen. Prachtige Middeleeuwse processies werden gehouden met reuzenbeelden en beelden van de vier Heemskinderen. Tijdens de Tachtigjarige oorlog was Breda afwisselend in handen van de Spanjaarden en de 'opstandige' gewesten. Van 1625-1637 was Breda weer katholiek. De O.L.V. Kerk werd weer plechtig ingewijd, maar na de overwinning van Frederik Hendrik in 1637 is dat afgelopen. En vanaf de vrede van Münster (1648) beheerst de Nederlands Hervormde Kerk (toen nog gereformeerd geheten) 150 jaar lang het geestelijk leven en was de bouw van katholieke kerken verboden.

Katholiek reveil

Vanuit het Begijnhof werd in de reformatietijd de zielzorg van Breda waargenomen door een bont team van een Norbertijn, een wereldheer, een Jezuïet en een Franciscaan. Dat team bediende het Begijnhof en nog wat minischuilerkjes. Afwisselend werd een van de geestelijken weggejaagd. Toen in 1666 de bisschop van Muenster Oudenbosch had aangevallen, was het stadsbestuur 'not amused'. Maar het getij keerde en rond 1800 kon de grote meerderheid van de Breda'se gelovigen (de katholieken) hun schuilerkerken verlaten en er weer kerken bouwen. In Europa was de tijd van de katholieke barokstijl voorbij en vierde het neoclassicisme hoogtij. In Breda was dat nodig, want pogingen om de oude Lieve Vrouwekerk terug te krijgen liepen schipbreuk. Den Bosch kreeg zijn Sint Jan (in erbarmelijke staat) terug, maar in Breda ging de verhoopte

teruggave niet door: er lagen teveel Oranjes in. Als troost gaf het ministerie van Eredienst subsidie op de bouw van nieuwe Godshuizen. Dat betekende wel grote staatsinvloed op de bouwprojecten. Nadat de subsidie was toegekend werd men doorverwezen naar het Ministerie van Waterstaat. Zo ontstonden de 'Waterstaatskerken.' Het waren meestal goed gebouwde kerken in een wat saaie namaak klassieke stijl die toen mode was. In Haarlem zijn de Jozefkerk en de Antonius (de Groenmarkt) voorbeelden van die stijl. In Breda was ook een Antoniuskerk: de Franciscaanse statie midden in de stad. Deze statie was in die dagen de belangrijkste parochie van Breda geworden.

De Antoniuskerk

In 1835 begon de bouw van de Antoniuskerk die nu (weer) de status van kathedraal heeft gekregen. Vanaf 1837 was aan de Sint Jansstraat de rijzige voorgevel te bewonderen van kerk. Architect Huyzers (1781-1848) tekende voor het ontwerp. De indrukwekkende neoklassieke voorgevel met boven de ingang het beeld van 'de Godsdienst' moet het gesprek van de dag geweest zijn. Het gebouw was voor een waterstaatskerk erg groot uitgevallen. Een toren van 50 meter hoog en een schip van 48 meter lang, 20 meter breed en 20 meter hoog. In 1839 werden er mooie tegels gelegd in de kerk en in 1849 een nieuw altaar geplaatst van P.J. Cuypers (niet Cuypers!) uit Antwerpen. Toen in 1853 de bisschoppelijke hiërarchie werd hersteld, lag het voor de hand dat men de Antoniuskerk als kathedraal zou kiezen.

De Antoniuskerk bleef kathedraal tot 1875, toen de bisschopzetel werd verplaatst naar de Barbarakerk aan de haven. Pierre Cuypers tekende voor het ontwerp. Torenloos heeft de reusachtige kerk het uitgehouden tot 1968. De restauratie en renovatie van deze magistrale schepping van Cuypers bleek al ras onbetaalbaar. Daarbij ontvolkte de binnenstad en was men toe aan een kerk zonder pracht en praal. Vandaar dat bisschop Ernst koos voor de Michaelkerk, een parochiekerk in een nieuwbouwwijk, die van 1968 tot 2001 als kathedraal fungeerde. Voor grote vieringen week men uit naar de oude Gertrudiskerk in Bergen op Zoom die inmiddels niet meer door de Hervormden gebruikt werd. In 2001 keerde de kathedrale bisschopzetel weer terug naar de binnenstad. Na een restauratie en een herinrichting zo tegen 2009 staat de kerk er nu zeer florissant bij.

De inrichting van de kerk

Aandacht verdient het Maarschalkerweerdorgel uit 1858, maar echt intrigerend is de geweldige preek-

stoel die op 12 februari 1868 werd geplaatst. Hij is versierd met reusachtige beelden van de hand van H. Peeters-Divoort uit Turnhout. De preekstoel is een beeldverhaal in hout van het leven van de heilige (kleine) Antonius (1195-1231). Heel opvallend is de verbeelding van de ezel en het Allerheiligst Sacrament. Het verhaal gaat dat Bonillo, een kathaar uit Rimini waar Antonius voor de vissen preekte, niet in de Eucharistie geloofde. Hij stelde voor om een ezel drie dagen niets te eten te geven en het uitgehongerde dier dan te laten kiezen tussen een geconsacreerde Hostie en een met haver gevulde voerbak. Toen de ezel zijn honger mocht stillen, had hij geen enkel oog voor de voerbak, maar zakte hij door zijn knieën om het Sacrament te vereren. Het verhaal doet denken aan de ezel van Bileam uit Numeri 22 waarin ook een religieus gevormd dier optreedt. De preekstoel is verder geweldig en reusachtig, een kathedraal waardig. Men zou denken dat toen Antonius kathedraal af was, de versiering soberder werd. Het omgekeerde was het geval: in 1887 werd de gouden Christus in de apsis aangebracht. Een nieuw Hoogaltaar volgde in 1888. In 1899 kwam er een nieuw Antoniusaltaar en in 1900 een daarbij passend Mariaaltaar. De kerk kreeg ook nog kleurige ramen en prachtige banken, waar er nog enkele van over zijn.

Na een ingrijpende restauratie van buiten- en binnenkant (waarbij zelfs ook een crypte werd aangebracht om de bisschoppen in te kunnen begraven) opende de kerk op 30 oktober 2004 weer haar deuren. Eloi Koreman tekende voor de herinrichting. De banken zijn (op enkele na) vervangen door stoelen. De ruimte kan weer ademen. Opvallend is het nieuwe altaar opgetrokken uit eikenhout van zo'n 2000 jaar oud (!). Het glas van het altaarblad en de bisschopstroon en de andere zetels en de ambo dat (uiteraard) doorzichtig is, belemmert zo het zicht niet op de mensen die in de eredienst voorgaan. Want 'niet met hout en steen alleen wordt het grote werk gedaan, 't zal om ons zelve gaan.' ■

Hein Jan van Ogtrop, Haarlem

Gebruik is gemaakt van het boek 'Om geloof gebouwd', geschiedenis van de Antoniuskathedraal in Breda waaraan ook de illustraties ontleend zijn.

Van Onderop

door Eleonora Hoekstra-Ros

De natuur is in de nazomer heel uitnodigend. Een aangename najaarszon en fietsen door de roodgekleurde bossen. De maand oktober is in de Rooms-Katholieke traditie de rozenkransmaand. Met het bidden van de rozenkrans eren we Maria als de moeder van Jezus en vragen om haar voorspraak bij God. Velen onder de ouderen herinneren zich nog de bijna dagelijkse knielzit op de kokosmat. De rozenkrans weerstond het ongemak en is voor velen een bron van genade geweest.

In oktober, tijdens Wereldmissiemaand 2010, halen parochies wereldwijd geld op voor parochies elders in de wereld, die het minder breed hebben. Dit jaar richt Missio Nederland, dat vroeger bekend stond als pauselijke missiewerken, de aandacht op de kerk in Ethiopië. Dit land is een van de armste landen van Afrika. Missio staat voor solidariteit met parochies wereldwijd. Dit staat te lezen in het vernieuwde **parochieblad AugustinusNieuws van de St. Augustinusparochie te Vijfhuizen**. Een artikel wordt gewijd aan het nieuwe logo. Daarin moesten verwerkt worden : schip, Haarlemmermeer en vissers in een zwart/wit tekening

Op de eerste zaterdag van november doen alle Zaanse parochies mee aan de jaarlijkse Sam's kledinginzameling, voorheen Mensen in Nood.

De parochie van HH. Martelaren van Gorcum te Koog aan de Zaan meldt in haar parochieblad dat twee leden van de MOV-groep klaar staan om de gesloten plastic zakken, schoeisel en huishoudtextiel in ontvangst te nemen. Zij hebben zich geïnstalleerd bij de zij-ingang. Op de tafel staat de koffie met koek weer klaar

Goede Reden

Een week eerder is de kledinginzamelingsactie in **Almere**. In het kerkblad **Goede Reden** staan de adressen van de kerkcentra genoemd waar de plastic zakken afgegeven kunnen worden. De opbrengst van de ingezamelde kleding komt ten goede aan de noodhulpprojecten van Cordaid Mensen in Nood.

In de **Agathaparochie te Zandvoort** en in de **Antonius&Paulusparochie te Aerdenhout** komt de charitatieve kledinginzamelaar ook in dezelfde periode langs. De werkgroep vraagt om de kasten na te kijken op bruikbare kleding, schoeisel, dekens, lakens en gordijnen en alles in goed gesloten en stevige zakken aan te bieden. Dit verzoek staat in **Triangel**.

De Gerarduskalender, een scheurkalender met elke dag op de voorkant een spreuk die aanzet tot nadenken, is een uitgave van het klooster van Wittem, een leefgemeenschap voor paters en broeders van de Redemptoristen. De voorkant van het blokje is ongewijzigd. Op de achterkant is een aantal nieuwe rubrieken opgenomen, met name "Verhalen uit het Oosten" met traditionele moppen uit de Oosterse cultuur, limericks en grappige grafschriften en informatie over verschillende onderwerpen. In **Het Lopend Vuurtje, het parochieblad van de parochie St. Jans Geboorte - De Kwakel** meldt dat de scheurkalender dikwijls een welkom cadeau is voor de feestdagen, bij verjaardagen of speciale gelegenheden.

Ook in het gezamenlijk kerkblad voor de **parochies St. Joannes Evangelist, Kaag - 4b.Abbenes en O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen, Nieuw -Venne** staat vermeld dat de St. Gerarduskalender weer te koop is bij de bekende adressen in de parochie. De prijs van het kalenderblokje is € 5,25. Het schild is gratis.

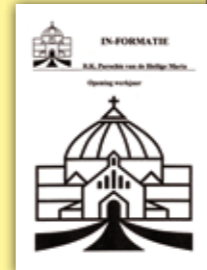
Enkele parochies zijn reeds overgegaan van een papieren versie van hun parochieblad naar een per e-mail te ontvangen parochieblad. **De parochie Sterre der Zee te Zeewolde** is met haar parochieblad overgestapt in september op pdf -opmaak. Het is simpel. Met een 'ja ik wil' aan de administratie van de parochiecentrum kan het parochieblad per e-mail worden ontvangen.

Op blz. 2 van **de Info, het parochieblad van H. Johannes de Doper te Hoofddorp** staat dat er bij het parochiesecretariaat en bij boekwinkel Het Kruispunt een map ligt met vacatures voor denkers en doeners. De parochie blijft zoeken naar actieve vrijwilligers en vraagt of er parochianen zijn die tijd en zin hebben om een actieve rol in de parochie te spelen.

De R.-K. Parochie van de Heilige Maria te Bussum legt in een artikeltje in haar parochieblad uit dat vrijwilligers tegenwoordig ook flex-vrijwilliger kunnen zijn. Er zijn binnen de parochie verschillende werkgroepen die met een vaste kern werken en een flex-vrijwilliger doet zo nu en dan mee wanneer de agenda dat toelaat. Op die manier ben je ook betrokken.

Het nieuwe jaarlogo laat een zoektocht zien van acht Zaanse parochies. Zij willen elkaar vinden in de kracht van intensieve samenwerking. Het logo stelt voor een cirkel die door open schakels bij elkaar gehouden wordt. De puzzelstukjes verbeelden de diversiteit van mensen waaruit de geloofsgemeenschappen zijn opgebouwd. Vanuit het hart ontspringen acht grote en kleine zwarte punten: de acht parochieverbanden.

De parochies hopen met nieuwe elan elkaar te ontmoeten in de Eenheid van Verscheidenheid.

Een parochiaan van **de Engelmunduskerk Hart van Driehuis** vertelt in de maandbrief welke angstige momenten zij beleefde toen zij bemerkte dat zij opgesloten was in haar eigen parochiekerk. Zij kon maar aan een ding denken: Heer help mij hier uit!.

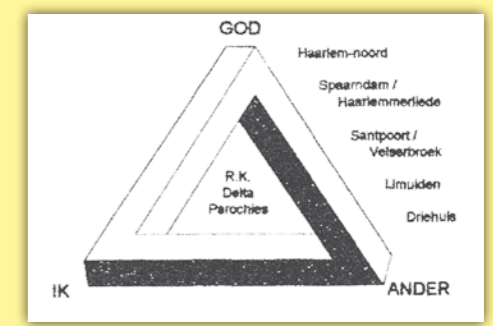
Toen zij na de gelukkige bevrijding rondvertelde over haar eenzame opsluiting kreeg zij ongewild steeds hetzelfde goede advies: net zo lang de Angelusklok luiden totdat mensen van Driehuis zouden denken 'wat is er toch in de kerk aan de hand?'

Het Parochiecafé in **de parochiegemeenschap Schoten** gaat onder de nieuwe naam van Themacafé in het nieuwe seizoen 2010 verder. Dit staat in het **parochieblad Noorderlicht**. Het concept is enigszins veranderd en met de nieuwe naam hoopt de werkgroep met boeiende lezingen en speelfilms ook buitenkerkelijke mensen te bereiken.

Het **parochieblad Heet van de Naald van de kerken van Santpoort/Velserbroek** meldt dat haar regio Delta, de R.-K. parochies van IJmuiden, Driehuis, Santpoort/Velserbroek, Spaarndam, Haarlemmerliede en Haarlem-Noord, een startmanifestatie organiseert van het Millenniumdoelenproject. De Verenigde Naties hebben in 2000 verschillende doelen geformuleerd. Een aantal zijn: armoede en honger halveren, alle meisjes en jongens naar school, gelijke kansen voor mannen en vrouwen enzovoorts. Deze doelen moeten in het jaar 2015 zijn bereikt. Tijdens de startmanifestatie vertellen de parochies in hoeverre de doelen al gerealiseerd zijn en wat nog is te doen. Ook hopen de parochies draagvlak te vinden bij maatschappelijke organisaties en bij buitenkerkelijken.

Met Allerzielen gedenken wij onze doden. Dan spreken we over de dood, maar dat is om de dooie dood niet eenvoudig. Gesprekken met mensen die gingen sterven en hun nabestaanden gonzen door mijn hoofd.

Over de dood gesproken

Je man, je vrouw, je vader of moeder, broer of zusje, je kind sterft. Totale ontreddeering is vaak je deel en een diepe leegte, een enorm gemis omringt je. "Het leven gaat door" – zeggen ze. "Je zult wel veel steun hebben aan je geloof" – zeggen ze. "Je bent jong, je vindt nog wel een ander" – zeggen ze. "Het was haar tijd" – zeggen ze. Zeggen ze – zeggen ze – ze zeggen zoveel. Maar ik? Ik ben niks meer. Troostend is de belangstelling bij het afscheid. Maar dan. Het leven gaat inderdaad verder, maar je bent wel alleen. Niemand zegt 's morgens meer tegen je *goeie morgen, heb je goed geslapen?* En als je thuiskomt, vraagt niemand meer *en? hoe was het?* Niemand kust je 's avonds voor het slapen gaan welterusten. Je voelt je eenzaam in gezelschap. Soms een derde wiel aan de wagen. Je verliest contacten. Het geluk van anderen werkt weliswaar niet kwetsend, maar je kunt zo intens verlangen naar dat geluk van die ander. Je huilt de tranen uit je kop. Je probeert overeind te krabbelen. Door een diep dal van verdriet gegaan, leer je soms intenser van het leven genieten. Op zoek naar een nieuwe zin in je bestaan, op zoek naar jezelf. Verdriet van anderen, groter verdriet soms om een scheiding of ziekte doet je je eigen leed relativeren.

Hun dagen zijn als het gras

Geluk en verdriet, die twee verre uitersten, blijken broertje en zusje te zijn en vechten om de voorrang. Je bent alleen of toch niet? Gaat de gestorvene met je mee? Dat is soms beklemmend, soms bevrijdend. Soms een rem om een nieuwe weg te gaan, soms een stimulans om een nieuwe weg in te slaan. De gestorven dichter Willem Wilmink schrijft herkenbaar in zijn gedicht *Mijn Man*:

*Ik ben nooit meer naar zijn graf gegaan.
Is dat schande? Nee. Ik voel het anders aan.
Ik weet zeker, dat ik hem niet vind
op dat kerkhof daar, in de koude wind.
Maar wel voel ik zijn aanwezigheid
waar we samen waren in die oude tijd.
Dikwijls is het of hij naast me gaat.
Of 'k hem spreken kan, vragen om raad.
'k Vind dat hij het dichtste bij me is,
als ik troost behoef in mijn droefenis.
Maar is een dag eens mooi en goed geweest,
juist dán mis ik hem het meest.*

Verbeelding? Dwaasheid? Dood is toch dood? Alles voorbij en zand erover? Soms leef je nog lang of kort voort in de herinnering van mensen, in de gedragingen van je kinderen. Lang als je beroemd of belangrijk was. Kort als je naar de onmaat van deze wereld niet veel voorstelde of hoegenaamd alleen door het leven ging.

Mensen – hun dagen zijn als het gras, zij bloeien als bloemen in het open veld, dan waait de wind en zijn zij verdwenen en niemand weet waar ze hebben gestaan, zingt psalm 103. Maar dan komen de vragen. Niet als je lang en gelukkig geleefd hebt, dan ben je een mens van alle dag, zijn je dagen geteld, zegt ons de Bijbel. Wel als je jong sterft, van de honger in Afrika, als je met je fiets onder een auto komt of zomaar op straat wordt doodgeslagen. Of als je schoot amper is gesloten na het baren van kinderen en je de dodelijke kanker krijgt. Dan roepen wij *waar is dat in godsnaam goed voor?* Of meer berustend maar wel heel fout *de Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de Naam van*

Albert van Ouwater (rond 1450): De opwekking van Lazarus. Let op de bescheiden plek van Jezus en de reacties van de gezagsdragers!

de Heer zij geprezen! Het zijn de ervaringen van alle tijden van alle mensen, ook onze ervaringen.

Duren zal de liefde van God

In het Oude Testament lees je een ontwikkeling van 'dood is dood en verder niks' naar *maar God, dat kan toch niet? Jij bent toch een God van levenden?* De dood is onvermijdelijk en maakt ons allemaal gelijk. Er is geen verschil meer. Maar is het gras dat verwaait uit psalm 103 de uiterste limiet waar alles mee ophoudt? Deze psalm zingt verder: *maar duren zal de liefde en goedheid van God voor wie hem hoogachten en leven naar zijn leefregels.* Wie of wat is de liefde van God?

Daar is Jezus. In hem komt God aan het licht. Hij maakt ons deelgenoot aan de liefde van God. *Wie in mij gelooft zal niet sterven maar leven voor eeuwig,* zegt hij tot de zusjes Martha en Maria diepverdrietig vanwege de dood van hun broer Lazarus (Johannes 11,1-44). Onzin? Goedkope troost? Een paar jaar maar trekt Jezus rond en spreekt zijn gloeiende woordgeden, doet hij goed, doet hij God. Hij zet de wereld op zijn kop en dus wordt hij vermoord. Maar God laat het er niet bij zitten.

Hij neemt het niet, dat zijn liefste kind die opkwam voor goedheid en recht, die liefde in Zijn Naam handen en voeten geeft, wordt omgebracht. Dus doet hij Jezus opstaan uit de dood. De leerlingen ontmoeten hun verrezen meester en na van de schrik te zijn bekomen, trekken zij de wereld in om te getuigen met woord en daad van Jezus, van Gods liefde voor de mensen. Het werkt aanstekelijk tot op de dag van vandaag.

Uit ons midden vallen mensen weg, je verliest je liefste lief. Is het dan zand erover, want dood is dood? Nee, wie met vallen en opstaan Jezus achterna leeft – zo mogen wij hopen en verwachten – houdt het leven met de dood niet op. Onze doden leven met Jezus bij God voort als zij hebben geprobeerd Zijn weg te gaan in hun leven. Zij staan voor eeuwig geschreven in de palm van zijn hand. Wij ook, want Hij weet wie wij zijn. Hij kent ons verdriet en troost ons. Luister maar naar wat het boek Openbaring (21,1-5) ons toeroept: *Toen zag ik een nieuwe hemel en een nieuwe aarde...*

Ko Schuurmans

Ik ben zo blij dat ik, ondanks mijn gebroken heup, kerkelijk kan meeleven!

Parochianen de gelegenheid bieden overal vieringen te kunnen volgen van goede geluidskwaliteit? SIKN kent een flexibel kerktelefoonsysteem, gebruiksvriendelijk voor zowel zender als ontvanger. Een greep uit de aansluitmogelijkheden: bij ouderen die niet meer naar de kerk kunnen, in het verzorgingstehuis, thuis bij ziekte of bij (langdurig) verblijf in het buitenland.

Meer informatie of een offerte? Bel (0182) 75 05 20 of mail verkoop@sikn.nl.

www.sikn.nl stichting intermediair kerkcomroep nederland KERKELIJK MEELEVEN, OVERAL

Gespecialiseerd in begraafplaats werkzaamheden

Grafdelven | Ruimen van graven | Individuele op- en herbegravingen | Grafkelders
Verzamelfraf kelders | Urn muren en kelders | Uitbreiding en herinrichting
Groenvoorziening | Padverharding | Restauratie en onderhoud grafmonumenten

De Hout 47, 1607 HB Hem | tel. 0228-544 484
mob. 06-539 691 11 | info@begraafplaatservice.nl

**Vreker
Begraafplaatservice BV**

WWW.BEGRAAFPLAATSSERVICE.NL

**UITVAARTVERZORGING
A. DE JONG**

sinds 1966 een vertrouwd gezicht voor een uitvaart vanuit het bisdom

persoonlijke begeleiding vanuit een familiebedrijf

Alle persoonlijke en rituele wensen zijn mogelijk.

voor vrijblijvende inlichtingen: tel.: (020) 676 13 37
Cliostraat 42, 1077 KJ Amsterdam, dejong@uitvaart.nl
www.amsterdamuitvaart.nl

lid van de NUVU uitvaartverzekeringen

Monumentenwacht Noord-Holland

Bouwkundige inspecties en adviezen aan particulieren, ondernemingen, stichtingen en overheden over monumentale gebouwen in Noord-Holland

Beoordeling van offertes en prijsopgaven · Bereikbaarheids- en veiligheidsplannen

info@monumentenwachtnoordholland.nl
www.monumentenwachtnoordholland.nl

T: 075 6474588
F: 075 6474593
Veerdijk 32, 1531 MS Wormer
Postbus 79, 1520 AB Wormerveer

Bouwadvies Groot Holland

Zelfstandig onderdeel van de Monumentenwacht Noord-Holland. Wij zijn gespecialiseerd in:

- Aan- en verkoopkeuringen
- Meerjaren onderhoudsplannen
- Adviezen over vergunningen en subsidies
- Kostenramingen en begrotingen
- Begeleiding, toezicht en opleveringskeuringen
- Bestekken en werkomschrijvingen

T: 075 6474586 F: 075 6474593
info@bouwadviesgroot Holland.nl

Veerdijk 32, 1531 MS Wormer
Postbus 379, 1520 AJ Wormerveer

'n beetje crypto

Horizontaal

1 mootje vis, waaraan je voor drie maanden genoeg hebt 7 stalling voor een flacon sterke drank 8 door Son loopt een klinkerweg 10 gezinsblad voor oud(e) katholieken 11 **de** koffie 12 heeft signeren als beroep? 15 Hoorn heeft er niet om gevraagd grievend bejegend te worden 16 met de natte vinger 17 ene Frans.... 18 hij dus! 20 jij en ik 21 uit de familie der antilopen 23 soort baan dat wat ritme geeft aan het leven

Verticaal

1 restaurant? 2 verbaasd zijn over de supermarkt 3 om de pijn te verlichten ligt hij in dure tenten op een mooi schaalte 4 plek voor een omleiding 5 Mokum's niveau 6 bezigheid van een schoenmaker en een scholier 9 verlichting op de buis 11 zo te horen een drukkend weersverschijnsel 13 laatste tik voor deze jongen 14 van oudsher een Protestants glijmiddel 19 lagere school-verdriet staat in Engeland niet hoog aangeschreven 21 zeg de geestelijk adviseur dat hij ophoepelt 22 riviertje vol klinkers

1		2	3	4	5		6
		7					
8	9		10			11	
12		13			14		
15					16		
17			18	19		20	
		21			22		
23							

Prijswinnaars juli-augustus 2010

- M. van Diepen, Ursem
- W.M.A. Habets, Haarlem
- L.P. Kok, 't Veld

Oplossing opsturen naar het redactiesecretariaat Samen Kerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem

E	V	E	R	Z	W	I	J	N
T		E	E	U	W			U
T	O		G	I		S	L	
E	X	C	E	L	E	N	T	
R	E	I	N		B	O	E	
B	L		P	O		T	K	
A		W	I	Z	E		E	
K	N	I	P	O	G	E	N	

Oplossing juli-augustus 2010

- We zouden zo graag vele inzenders een prijsje gunnen, maar dat kan de diocesane bruin niet trekken. Mooi verzorgde inzendingen, vaak bont ingekleurd, ze zijn een lust voor onze ogen. Gaat u daar vooral mee door. Op den duur zal de jury er wel gevoelig voor zijn!
- De prijswinnaars van deze oktober-crypto komen in het decembernummer. Wat ons betreft mag u de oplossing op een kerstkaart plakken! De mooiste drukken we af en de afzender ervan is dan natuurlijk meteen een van de drie winnaars, mits de oplossing goed is!

Uitslag zomerpuzzel

Namens de redactie en de jury willen wij alle lezers hartelijk danken voor de enorme stapel inzendingen met oplossingen van de vakantiepuzzel in het zomernummer van Samen Kerk. De diversiteit aan inzendingen is prachtig: briefkaarten, ansichtkaarten, mooie foto's, vakantieprinten of vakantiekaarten en niet te vergeten de eigen gemaakte kaarten. Wij hebben ervan genoten!

Petra Vermeer, Pers en publiciteit, Bisdom Haarlem-Amsterdam

De oplossing van de vakantiepuzzel is: IN VRIJHEID GELOVEN.

De jury heeft de volgende prijswinnaars getrokken:

- C.J. Vissers, Haarlem
- L.A. Jonker-Dekker, Obdam
- C.M. Weijers-Philippi, Vogelenzang
- H. Veld, Hippolytushoef
- M.J. Schousen, Enkhuizen
- J. de Lang, Almere
- G.A.P.H. Boerrigter-Smit, Uithoorn
- M.H. Uijtendaal, Haarlem
- M. Stamkot, Monnickendam
- Zr. Augustinessen, Augustineshof, Someren

Van harte gefeliciteerd! U hebt uw prijs inmiddels ontvangen.

Nieuw cursusaanbod van Benedictushof in Egmond

Met cursussen en bijeenkomsten rond thema's als *Jezus in het Lucas-evangelie*, *De poëzie van Rutger Kopland*, *Spiriteel Leiderschap vanuit Benedictijnse Spiritualiteit* en *Mystiek dichterbij*, heeft de Sint-Adelbertabdij in Egmond-Binnen dit najaar en voorjaar 2011 weer een uitgebreid en inspirerend aanbod samengesteld voor wie graag iets verder en dieper wil kijken dan de waan van de dag. Een volledig overzicht van het programma is te vinden op www.abdijvanegmond.nl of kunt u aanvragen bij de Benedictushof p/a Sint-Adelbertabdij, Abdijlaan 26, 1935 BH Egmond-Binnen, telefoon 072 5061415, e-mail benedictushof@abdijvanegmond.nl

Studiedag 22 oktober 2010 Arbeid en menselijke waardigheid in een tijd van globalisering

De arbeid gaat vele mensen aan en op de beoefening ervan bestaan vele visies. Alle redenen om weer opnieuw vanuit de katholieke sociale leer een blik te werpen op de positie van de arbeid.

Tijdens deze studiemiddag zal aan de hand van vier inleidingen op de hedendaagse positie van de arbeid worden ingegaan en op de wijze waarop de arbeid ingebed kan worden in het geheel van de Sociale Leer van de Kerk. Centraal

staat immers de menselijke waardigheid. Weinig terreinen in het leven zijn zo beslissend voor die waardigheid als juist de arbeid en de omstandigheden waaronder deze wordt verricht. Het Centrum is van mening dat het katholieke geluid rondom de arbeid vernieuwend is en een belangrijke bijdrage levert. Sprekers zijn prof.dr. Van Wissen, drs.H. Crijns, drs.J. Hasselaar ba en mr.dr.s.H.Klamer.

Deze middag wordt ook het boek 'De menselijke arbeid in de Katholieke Sociale Leer, ontwikkeling en actualiteit' van diaken Ph. Weijers gepresenteerd. Het is dan te koop voor € 9,95.

Wie, wat, waar, wanneer en hoe

De studiemiddag wordt georganiseerd door het Centrum voor Sociale Leer van de Kerk. Iedereen die zich door de thematiek aangesproken voelt, is van harte welkom. Wanneer: 22 oktober 2010; tijd: 13.00-17.15 uur; toegang: € 7,50; locatie: De Tiltenberg, Zilkerduinweg 375, 2114 AM, Vogelenzang. Aanmelden (verplicht) vóór 15 oktober bij: mkarsten@tiltenberg.org of telefonisch op 0252-345 345 (Tiltenberg). Meer informatie en het programma bij bestuurslid, secretaris: Marieke Karsten, mkarsten@tiltenberg.org, telefoon 0252-345345 en op de site van het Centrum (www.cslk.nl).

Diaconaal weekend: Iedere mens heeft een naam

"Kwetsbare mensen in armoede" is het thema van het vierde diaconale weekend, dat valt in het weekend van 20 en 21 november aanstaande. Armoede in een rijke samenleving is een onderwerp dat ook bij de kerken om aandacht vraagt. De mensen die weinig of geen reserves hebben worden het hardst getroffen door bezuinigingen en uitsluiting. Parochies en met name PCI's en diaconale werkgroepen, zullen daar in toenemende mate mee worden geconfronteerd. De werkgroep 'Dekanaal diaconaal weekend' zal dan ook volgend jaar aandacht willen besteden aan kwetsbare mensen in armoede en de rol van de kerk. Want alle kwetsbare mensen in armoede hebben een naam. En vooral PCI's, pastores en diaconale werkgroepen willen weten wie zij zijn.

Een levend voorbeeld: missie en evangelisatie door middel van het gezin

Als we aan de missie denken, dan gaan onze gedachten vaak uit naar missionarissen in het buitenland die het Evangelie in woord en daad naar de mensen brengen. Nederland was pakweg 60 jaar geleden land nummer één als het ging om buitenlandse missionaire activiteiten. Ondertussen is ons eigen land een missionair gebied geworden en door prominenten verklaard tot missieland nummer één. Het kan verkeren...

Hoewel er inmiddels aardig wat geestelijken vanuit het buitenland naar ons toe komen, is het natuurlijk een taak van ons allemaal om als Christenen door woord en daad te laten zien wat (of vooral Wie) er in ons leeft. Ik denk dat een goed begrip van kerk-zijn ons kan helpen anderen uit te nodigen er deel van uit te maken. Op de eerste plaats is kerk-zijn een gemeenschap van gelovigen. In het verleden is de nadruk veel gelegd op de persoonlijke - lees: individuele - geloofsbeleving. In de huidige individualistische cultuur past zo'n geloofsbeleving ook goed, maar het is nog geen kerk-zijn.

Gemeenschap van gemeenschappen

De kerk is een gemeenschap van gemeenschappen. Daarbij denken we als vanzelf aan de gemeenschappen die we in de parochies vormen. Ik wil echter een stap verder gaan: wat is de kleinste geloofsgemeenschap die we in de kerk kennen? Precies: het gezin. Dat betekent dus dat als het niet goed gaat met de

geloofsgemeenschap zoals we die in het gezin kennen, het ook niet goed zal gaan met de grotere gemeenschap die de kerk is; het zijn immers de bouwsteentjes van het grotere geheel. Als daarentegen het geloofsleven binnen het gezin groeit, heeft dat ook positieve weerslag op de parochie en op de kerk wereldwijd.

U begrijpt waar ik naar toe wil. Als we Nederland zien als een missieland, dan is het eerste gebied dat 'gemissionieerd' moet worden het gezin. Op de eerste plaats geldt dat voor ons eigen gezin door de bele-

ving van het geloof door middel van gebed en sacramenten. Maar als gelovigen binnen een parochie kunt u ook een getuige zijn van God's liefde voor gezinnen die u kent. Als vriend, kennis, pastoraal verantwoordelijke, opa of oma wordt u door het Evangelie geroepen om door woord en daad een levend voorbeeld te zijn van Degene die in u leeft. Daardoor kan het gezin gevoed worden en voedt het gezin op haar beurt weer de kerk. ■

Stefan van Aken
Afdeling Huwelijk & Gezin

Oriëntatie op het Oosten

Johan te Velde is niet alleen vicarus van het bisdom Groningen, maar ook een jaargenoot van me. Aangezien we dus al meer dan dertig jaar theologisch met elkaar in gesprek zijn, was ik benieuwd naar zijn studie over *Bidden naar het oosten. Gebedsrichting in spiritualiteit en liturgie* (Valkhof pers Nijmegen 2010). Het onderwerp is wat riskant, want al gauw kan zo iets tot een klaagzang vervallen: waarom staat de priester na Vaticanum 2 niet meer naar het Oosten gekeerd? Ook loop je het risico om alleen de gebedsrichting naar het Oosten als legitiem te zien, terwijl andere religies hun identiteit juist ontleen aan andere keuzes: de islam kent de *qibla*, naar Mekka, het jodendom de *Mizrach* (oosting) naar Jeruzalem, en, last but not least, het protestantisme verwerpt het heilig verklaren van welke richting dan ook als een vorm van afgoderij! Te Velde laat goed zien dat het Oosten als gebedsrichting diep geworteld is in de Schrift: het paradijs in het Oosten, de komst van de Messias, als de dageraad, vanuit het Oosten. Hij is echter objectief genoeg om óók te laten zien dat de bijbel zelf de verering van het Oosten hier en daar verwerpt als afgoderij, omdat minstens de schijn wordt gewekt dat de zon wordt aanbeden (vgl. Ezechiël 8:16)!

Ook in de tijd van de kerkgeschiedenis vinden we meerdere praktijken door elkaar, hetgeen al blijkt uit het feit dat de Sint Pieter nu juist niet naar het Oosten gericht staat, maar naar het Westen. Paus Leo de Grote (440-461) houdt in dit verband een tirade tegen de gelovigen die zonder

meer verrassend is. Er zijn gelovigen die alvorens de (oude) Sint Pieter binnen te gaan zich keren tot de ochtendzon. "Deze dwazen keren zich om naar de stralende zon en met gebogen hoofd buigen ze ter ere van de stralende schijf. Hun manier van doen is gedeeltelijk toe te schrijven aan onwetendheid, gedeeltelijk aan hun heidense geest en wij zijn er pijnlijk door getroffen!" Geen twijfel aan: het buigen naar het Oosten wordt hier als afgoderij gezien. Menig protestant zou instemmend knikken bij deze uitspraak van de grote Leo. Het maakt dit boekje van Johan te Velde, dat tientallen citaten bevat uit kerkvaders met in de noten de grondtekst, nu juist zo boeiend.

Middeleeuwse mystiek

Toch kan men ook gemakkelijk instemmen met de auteur dat de gebedsrichting naar het Oosten zijn betekenis behoudt, omdat bidden nu eenmaal om een lichamelijke oriëntatie vraagt en het Oosten ondanks de polemiek ertegen, diepe Bijbelse wortels heeft. Ik heb vroeger al eens geschreven over het bekende boek van Alberdingk Thijm, *De heilige linie*, waarin hij vertelt hoe zijn zwager, de architect Pierre Cuypers, in de 19e eeuw bezielde was van het streven om Nederland vol te bouwen met neogotische kerken gericht naar het Oosten. Daarvoor moest echter een keer de boomgaard van een pastoor wijken en de eerwaarde ging niet akkoord. Dan ga ik naar de bisschop, dacht de van middeleeuwse mystiek vervulde bouwheer, maar ook de bisschop gaf niet toe, hetgeen de bezieling van Cuypers een geduchte knauw gaf...

Terwijl Te Velde zich verre houdt van restauratieve tendensen in de liturgie die de verworvenheden van Vaticanum 2 ongedaan zouden willen maken (zoals de broederschap Pius X dat wil), merkt hij terecht op dat bijvoorbeeld bij de schuldbelijdenis de priester één is met het kerkvolk. Op zo'n moment (dus niet permanent) zou een gezamenlijk zich wenden tot het Oosten, tot God, een zinnige symboliek uitdrukken: de priester als representant van het volk. Ironisch genoeg beklemtoont juist het voortdurend naar het kerkvolk gericht staan de exclusieve rol van de priester soms teveel! Te Velde houdt zich verre van de onvruchtbare polarisatie die zoveel geschrijf over de liturgie tegenwoordig kenmerkt. Zo citeert hij onbevungen Huub Oosterhuis, die met zijn: *Licht dat ons aanstoot in de morgen*, eveneens – op verborgen wijze – verwijst naar het Oosten. Graag sluit ik me dan ook aan bij de aanbeveling van bisschop Gerard de Korte, die dit boek vele lezers toewenst, omdat ons gebedsleven voortdurend gevoed dient te worden vanuit de grote spirituele tradities. De lichamelijke oriëntatie op het Oosten en daarmee op de kosmische tijd en ruimte waarin we ons tot onze Schepper wenden, hoort daar zeker bij. ■

Marcel Poorthuis
Faculteit Katholieke Theologie

Tienerkamp op bezoek in woonvoorziening Reigersdaal

Het jongerenpastoraat organiseerde een inspirerende middag tijdens het jaarlijkse tienerkamp. De jongeren bezochten woonvoorziening Reigersdaal en konden zo aan den lijve ervaren dat je voor een zinvolle ontmoeting ook dicht bij huis kan blijven.

Op 21 augustus kwamen 32 tieners naar de cliënten van woonvoorziening Reigersdaal. De tieners waren die week op kamp in Heiloo en de leiding had voor deze zaterdagmiddag Stichting Present Heerhugowaard ingeschakeld om een diaconale actie

voor hen te organiseren. In samenwerking met de coördinator vrijwilligerswerk van Reigersdaal werd het mogelijk dat de tieners de middag doorbrachten met de bewoners die in meer of mindere mate een lichamelijke en/of verstandelijke beperking hadden. Die middag is van alles ondernomen, van koekjes bakken en wandelen naar de kinderboerderij tot samen zingen. Voorop stond de ontmoeting, een middag geven aan elkaar en ontvangen van elkaar. De middag vloog voorbij, het was al snel tijd om te gaan. Ieder nam afscheid, ze hadden het allemaal heel mooi en indrukwekkend gevonden.

De cliënten zwaaiden, met van een enkele de reactie: "Kom nog weer eens terug!" ■

Janet Schipper,
Jongerenpastoraat

DIACONACTION

Aangespoord door de oproep die aan iedere gelovige gedaan wordt, worden in het weekend van 19 t/m 21 november allerlei activiteiten georganiseerd waarbij jongeren zichzelf inzetten voor de naaste medemens. Met DiaconAction gaan jongerengroepen door het hele land aan de slag met een activiteit waarmee ze van betekenis kunnen zijn voor hun omgeving, vaak in het bijzonder voor mensen die het minder makkelijk hebben in het leven. Meer informatie over DiaconAction - en het digitale handboek voor geïnteresseerde begeleiders - zijn te vinden op www.diaconaction.nl.

DE TILTENBERG

**Denk je erover
priester te worden?**

**Kijk eens op www.tiltenberg.org
of kom langs op De Tiltenberg!**

**Het Grootseminarie
vraagt uw steun!**

Als u ons wilt steunen met uw gebed, stuur ons dan bericht dat u lid wordt van de gebedskring (gratis). Wilt u ons ook financieel steunen? Dat is zeer welkom. Voor de opleiding en de studiebeurzen van de seminaristen is veel geld nodig. U kunt uw bijdrage overmaken op gironummer 54 64 t.n.v. het Grootseminarie te Vogelenzang.

Grootseminarie St. Willibrord

Zilkerduinweg 375
2114 AM Vogelenzang
telefoon 0252 345 345
www.tiltenberg.org

MARIAKALENDER 2011

De traditionele dagscheurkalender

Een heel jaar lang dagelijks informatie: dag, datum kerkelijke en wereldlijke feest- en gedenk-dagen. Verder een spreuk voor elke dag met op de achterzijde een bont geheel van citaten, grappen, gedichtjes, wetenswaardigheden, weerspreuken, recepten, raadsels en puzzels.

Prijs slechts **7,50**

(exclusief 1,95 verzendkosten)

Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Mariakalender is een uitgave van Uitgeverij Gooi & Sticht, Postbus 5018, 8260 GA Kampen. www.kok.nl. Bestellingen van meer dan vijf exemplaren: verkoop@kok.nl

BESTELBON

Naam: _____

Adres: _____

Code/Plaats: _____

Bestelt hierbij _____ ex. van de 'Mariakalender 2011' à € 7,50

Portobijdrage: € 1,95 per zending. Stuur deze bon in een envelop zonder postzegel naar:

Uitgeverij Gooi & Sticht, Antwoordnummer 18, 8260 VB Kampen o.v.v. Mariakalender.

**Adverteren in SamenKerk of in de
Naamlijst van Bisdom Haarlem?**

0475 - 463 465
www.actauitgevers.nl

Bisdomhistorie

Onbekende geschiedenis (45)

In een sigarendoos met oude foto's van pastoor A.J. Hogema troffen we een foto aan van een tot nog toe onbekende priester. Het is mogelijk een goede kennis geweest van deze op 15 juni 2006 overleden pastoor. Wie herkent deze priester? Graag uw reactie naar Redactie Samen Kerk, t.a.v. dhr. Floor Twisk (archivaris), Postbus 1053, 2001 BB Haarlem. Per e-mail kan ook via: ftwisk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Onbekende geschiedenis (44)

De door mevrouw Truus Bank-Merks uit Haarlem aangeleverde familiefoto met als centrale figuur Pater Salvator Booms o.f.m. heeft tot nu toe een tweetal reacties opgeleverd.

De eerste kwam van mw. T. Smit uit Bergen (N.H.), die in de persoon midden boven Pater Emanuel Louwe o.f.m. herkende. Albertus Petrus Louwe was geboren in 't Zand (Zijpe) op 14 december 1899. In de periode van 11 augustus 1955 tot 10 augustus 1964 was hij pastoor van de parochie van het Allerheiligst Hart van Jezus, het kerkgebouw stond aan de Kleverparkweg, in Haarlem. Hij overleed te 's-Gravenhage op 6 januari 1971.

De tweede reactie kwam van mw. Marieke Lambermont-van Gerven en haar moeder mw. A.J. van Gerven-van der Kemp uit Amsterdam. Zij herkenden de pater tweede

van links onder op de voorgrond. Het is Wilhelmus Hendrikus Joseph Gasman o.f.m., geboren te Amsterdam op 10 oktober 1914. Hij werd op 7 september 1934 ingekleed in de orde van de Franciscanen. Nadat hij enige jaren kapelaan was geweest in Leiden, werd hij in 1947 aalmoezenier bij de Landmacht. Eerst te Leiden en Harderwijk en vanaf 1949 in Utrecht. Vanuit hier werkte hij jarenlang in Austerlitz en bij de gedetineerde militairen in Nieuwersluis. Hij overleed te Utrecht op 10 april 1975.

Hiermee zijn nog niet alle geestelijken op de foto herkend, maar we hebben goede hoop dat dit binnenkort wel het geval zal zijn.

Oorlogsherinneringen (2)

Het verzoek van mevrouw Riet Kabel-Face uit Smilde, om in contact te komen met mensen die in hun jeugd aan het eind van de Tweede Wereldoorlog 1940-1945 met een kindertransport naar het oosten van Nederland werden gebracht, heeft ook een tweetal reacties opgeleverd. De door mw. J.M. van Meurs-Niessen uit Heiloo en van mw. Riet Post-van der Stoop uit 't Veld toegestuurde informatie is doorgezonden.

P.S. Heeft ook u een onbekende foto van een kerkelijke gebeurtenis of een priester, pater of zuster en wilt u er meer van te weten zien te komen, dan kunt u deze opsturen naar de redactie van Samen Kerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem. De foto ontvangt u zo spoedig mogelijk weer retour.

Uit de kroniek en de agenda

- **1 oktober:** bezoek van zusters Benedictinessen die zich komen oriënteren i.v.m. een mogelijke vestiging in ons bisdom
- **2 en 3 oktober:** bisschop en hulpbisschop ontvangen het kapittel van Gent bij gelegenheid van het feest van de H. Bavo
- **4 oktober:** bisschop en hulpbisschop zijn aanwezig bij Willibrorddag in Vogelenzang, waarbij enkele aanstellingen to acoliet plaatsvinden.
- **5 oktober:** bisschop en hulpbisschop nemen deel aan de vergadering van de Vlaamse en Nederlandse bisschoppen in Hasselt.
- **6 oktober:** Bisschop bezoekt Landelijke Corpsdag van de aalmoezeniers.
- **8 oktober:** bisschop voert overleg over missie-beleid.
- **10 oktober:** bisschop en hulpbisschop nemen deel aan ouderdag in de Tiltenberg.
- **11 oktober:** Bisschop vergadert met Bisschoppelijke Commissie voor Missie en Ontwikkeling (BCMO); 's Middags bespreekt hij een oecumenisch symposium in Amsterdam dat voor december gepland staat. 's Avonds zijn bisschop en hulpbisschop in Utrecht voor vooroverleg i.v.m. bisschoppenconferentie van 12 oktober.
- **13 oktober:** Indonesische bisschop bezoekt Haarlem.
- **14 oktober:** bisschop en hulpbisschop ontvangen de dekensvergadering.
- **16 oktober:** Bisschop en hulpbisschop bij manifestatie rond Koptische paus Shenouda III in Sint Bavo.
- **19 oktober:** bisschop aanwezig bij regio-overleg Haarlem
- **21 oktober:** bisschop vergadert met Kathedraal Kapittel
- **22 oktober:** bisschop neemt deel aan studiedag over Sociale Leer van de Kerk in Vogelenzang (Tiltenberg)
- **26 oktober:** bisschop vergadert met staf Militair Ordinariaat
- **28 oktober:** bisschop vergadert met delegatie VGVZ (Vereniging van Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen)
- **29 oktober:** bisschop voert overleg met bestuur Conferentie Nederlandse Religieuzen (KNR)
- **30 oktober:** bisschop aanwezig bij investituur Ridders van het H. Graf (met kardinaal John Foley) in oude Bavo in Haarlem.
- **6 november:** bisschop viert Nationaal Requiem in Best
- **7 november:** bisschop en hulpbisschop nemen deel aan 33ste Katholieke Jongerendag.

Taizé

Van 10 t/m 18 juli zijn we vanuit Dekenaat Alkmaar voor de tweede keer met 35 jongeren naar Taizé geweest. Opnieuw was het een prachtige, inspirerende week. Het is moeilijk te vertellen aan mensen die niet zelf naar Taizé geweest zijn, hoe het daar is. Toch heeft Khenny geprobeerd zijn zeer persoonlijke ervaring op te schrijven en op die manier te delen met de andere jongeren en de begeleiders van onze groep. We hebben samen met hem een bewogen week beleefd. Leest u vooral zijn eigen verhaal...

Karin Blaauw (dekenale jongerenwerkster Alkmaar)

Hoop, Geloof en Liefde

Al zie ik er misschien niet uit als iemand die gelovig is. En misschien wel meer als een anti-kerkganger; ik was erbij.

Het leven heeft nooit naar me gelachen. In mijn leven was er vooral veel onweer. Het leven heeft me getekend en veranderd. Ik ben niet meer dat lieve, onschuldige jongetje dat nieuwsgierig was en dingen wilde ontdekken. Niet die jongen die geen zorgen had. Mijn leven bestond uit overleven; vechten voor mezelf.

De tekening, die mijn leven voorstelt, kende alleen maar zwart en wit. Ik zat vast in de schaduwen van wat anderen mij aangedaan hebben. Vaak vroeg ik me af: "God, waaraan verdien ik dit?" Ik was gestopt te geloven. Als er een God zou zijn, waarom heb ik dan zoveel pijn geleden?

Jarenlang heb ik niet geloofd en toen ging ik naar Taizé. Na een avontuurlijke busreis heb ik sommige jongeren beter leren kennen. Door mijn levensloop zal ik contact maken moeilijk vinden, net zoals het onderhouden van contact. De meeste contacten die ik gemaakt heb hier, zullen gaan verwateren. Maar dat maakt mij niets uit.

Lieve mensen, ik wil jullie zo bedanken. Jullie zorgden ervoor

dat ik me voor het eerst sinds jaren weer veilig kon voelen. Jullie konden me steunen, een schouder aanbieden; de tekening die mijn leven voorstelde weer kleur geven.

Als ik thuis ben zal ik nog steeds niet weten: wat ik wil doen met mijn leven; wat ik wil worden later; of waar ik heen wil met mijn leven, maar dat maakt niets uit. Jullie hebben zoiets waardevols gedaan. Door jullie staan woorden als Hoop, Geloof & Liefde weer in mijn woordenboek. Ik heb weer hoop dat het goed zal komen in het leven. Ik kan weer geloven dat ik de moeite waard ben om hier te zijn. Ik kan weer enigszins liefde voelen richting mezelf of anderen. Ik kan nu wel namen gaan noemen, maar iedereen heeft er aan bijgedragen. Allemaal op jullie eigen unieke manier.

Ik weet nu dat ik niet voor iedereen bang hoeft te zijn. Ik hoeft niet langer in angst te leven.

Een lied dat ik vaak gehoord heb, heeft als tekst:

*"Kijk mij hier staan; dit is wie ik ben.
Help me, om verder in het leven te komen,
maar zeg me niet hoe ik dat moet doen."*

Dat hebben jullie gedaan. Jullie hebben mij geholpen om verder te gaan. Dus lieve mensen; kijk mij nu eens staan.

Khenny

Taizegebed in Amsterdam

Op zondag 10 oktober 2010 vindt in de Keizersgrachtkerk (Amsterdam, Keizersgracht 566) een Taizé-ontmoeting plaats ter voorbereiding op de Europese Jongerenontmoeting van Taizé later dit jaar in Rotterdam. Er kunnen workshops worden gevolgd, er wordt samen gegeten, gebeden en gesproken met broeders uit Taizé. Aanmelden wordt zeer op prijs gesteld door de organisatie: www.amsterdampact.nl/taize Het programma: 15:00 uur » Welkom | 15:30 uur » Start workshops | 18:00 uur » Maaltijd | 19:00 uur » Gebed | 19:45 uur » Gesprek met broeder(s) | 20:30 uur » Einde

Katholieke Jongerendag

Ben je jong en katholiek (of wil je wel meer weten over het katholieke geloof) en hou je wel van een feestje? Kom op zondag 7 november 2010 naar Den Bosch!

Het programma is een mix van ontspanning, ontmoeting en geloofsverdieping. De dag start gezamenlijk in een grote zaal met muziek en sprekers. Maar zoveel jongeren van verschillende leeftijden en met zoveel interesses... daarom zijn er vervolgens in kleinere zalen diverse keuzeprogramma's waarmee jongeren hun eigen programma samen kunnen stellen. Daarnaast is er een uitgebreide

agenda

10 oktober

Taizé gebed in Amsterdam
(www.taizeinnederland.nl)

7 november

Katholieke Jongerendag
(www.jongkatholiek.nl/kjd)

19-21 november

DiaconAction (www.diaconaction.nl)

28 december t/m 1 januari

Europese Taizé-ontmoeting in Rotterdam
(www.taizeinnederland.nl)

Contactgegevens

Jongerenpastoraat bisdom Haarlem-Amsterdam
Kruisweg 63
2011 LB Haarlem
[t] 023 511 26 35
[e] info@jongbisdomhaarlem.nl

KATHOLIEKE JONGERENDAG **focus**

informatiemarkt met zo'n 80 organisaties. De dag wordt afgesloten met de grootste jongeren Eucharistieviering in Nederland. Meer informatie: www.jongkatholiek.nl/kjd

Diocesaan opleidingscentrum

Barmhartige Jezus van de H. zuster Faustina wordt vereerd. Kardinaal Zenon Grocholewski, prefect van de Congregatie voor de katholieke opvoeding, was hoofdccelebrant. Rector dr. Jan Hendriks begroette de kardinaal in het Latijn en uiteraard antwoordde de Poolse prelaat, een groot liefhebber, spontaan in dezelfde taal. Gelukkig hadden de meeste aanwezige seminaristen hun tentamen latijn IIB op zak, zodat hun niets van de conversatie ontging! De pauselijke audiëntie daaropvolgend vond tot ieders verrassing in de audiëntiezaal plaats in plaats van op het in de zon badende Sint Pietersplein..

De rest van de week werd de heilige mis steeds gevierd in een van de grote basilieken van Rome en werden de belangrijkste bezienswaardigheden: het antieke Rome, het vroegchristelijke Rome met

de opgravingen onder de Sint Pieter en natuurlijk de catacomben met een bezoek vereerd. Ook de Pauselijke Lateraanse Universiteit, waarmee zowel het grootseminarie als het Sint Bonifatiusinstituut zijn verbonden, kreeg de Vogelenzangers op bezoek. Ontmoetingen vonden voorts plaats met pater dr. Marc Lindeijer die de groep rondleidde door de Gesù en de kamers van de heilige Ignatius, en met prof. dr. Antoine Bodar, die het seminarie in de Santa Maria dell'Anima ontving. Mgr. dr. Jozef Punt was een gedeelte van de week aanwezig en de beide hulpbisschoppen van het aartsbisdom Utrecht, mgr. H. Woorts en mgr. T. Hoogenboom brachten het seminarie een bezoek in het Domus Romana Sacerdotalis waar de groep was ondergebracht. ■
W.P.

Tiltenberg telt dit jaar 111 studenten voor diaken-, catechisten- en priesteropleiding

De priesteropleiding en het Sint Bonifatiusinstituut zijn het nieuwe studiejaar met 26 nieuwe studenten begonnen. Het diocesaan opleidingscentrum De Tiltenberg in Vogelenzang telt dit studiejaar 111 studenten, van wie 78 aan het Sint Bonifatiusinstituut en 33 aan het St. Willibrord-instituut voor de priesteropleiding. De priesteropleiding telt zeven, de diaken- en catechistenopleiding negentien nieuwe kandidaten. Naast de 33 priesterstudenten die aan het Grootseminarie hun opleiding volgen, wonen in de Tiltenberg twee Utrechtse priesterstudenten die aan de FKT studeren. Dan zijn er drie "nieuwe" kandidaten voor het propedeutisch jaar; zij komen wekelijks een of meer dagen naar het seminarie en doen al enige studie.

In de Tiltenberg wonen in totaal nu 21 priesterstudenten, dat is een record; twee studenten komen dagelijks vanuit de abdij van Egmond, en twaalf pendelen vanuit het Seminarie Redemptoris Mater van de Neocatechumenale Weg in Nieuwe Niedorp. Daar zijn ook tien studenten die Nederlands en andere vaardigheden en kennis verwerven ter voorbereiding op een priesterstudie.

Seminaristen op bezoek in Rome

Grootseminarie de Tiltenberg opende het nieuwe studiejaar met een bedevaart naar Rome, van 12 tot 18 september. Het was precies zes jaar geleden dat de seminaristen in de Eeuwige Stad waren; bij die gelegenheid zegende paus Johannes Paulus II zogenoemde de eerste steen van het nieuwe onderkomen aan de Zilkerduinweg. Hoogtepunten van de jongste reis waren de audiëntie bij de Paus, de ontmoeting met kardinaal Grocholewski en de bezoeken (met telkens de Eucharistie) aan de vier aartsbasilieken. De eerste dagen trokken de Tiltenbergers op met de seminaristen van Redemptoris Mater, die in de tweede helft van die week hun jaarlijkse conviventie (bijeenkomst) van de neocatechumenale Weg in Porto San Giorgio hadden.

Logica van het Kruis

's Ochtends na aankomst, op 14 september vierde aartsbisschop Dominique Mamberti, secretaris voor de betrekkingen met de staten (minister van buitenlandse zaken) de heilige Mis voor het seminarie bij het graf van de apostel Petrus. Hij riep de seminaristen op de "logica van het kruis in je eigen leven"

aan te nemen en te leren God aan het werk te zien in de moeilijkheden en beproevingen van het leven van iedere dag, ook in wat op het eerste gezicht een mislukking schijnt te zijn. De Aartsbisschop vertrok later die week met de paus naar Groot-Brittannië. Diezelfde dag bracht het seminarie een bezoek aan de Congregatie voor de katholieke Opvoeding, na een korte begroeting van aartsbisschop M. Piacenza, secretaris van de Congregatie voor de clerus, die bij gelegenheid van het jaar van de priester het seminarie had bezocht. Ook stond een ontmoeting met kardinaal Paul Josef Cordes, president van de pauselijke raad Cor Unum, op het programma, die naar aanleiding van zijn boek "Waarom priester?" inging op de betekenis van het priesterschap. 's-Middags bezocht men delen van de binnenstad met beroemde kerken als de Chiesa Nuova en de Santa Maria Sopra Minerva.

Latijn

De woensdagochtend begon met een feestelijke heilige Mis aan de overzijde van de Via Conciliazione, in de kerk van de H.Geest, waar de icoon van de

WERELDJONGERENDAGEN

van alle kanten

In de Haarlemmermeer, Aalsmeer, Uithoorn en Kudelstaart is een groep jongeren al geruime tijd actief met de promotie en voorbereiding van de WJD. Zij hebben door hun enthousiasme al 25 jongeren weten te interesseren. Wat beweegt hen? We spreken met Martijn en Yvonne.

Martijn, hoe ben jij in aanraking gekomen met de WJD?

Ik houd ervan om de wereld over te reizen. De eerste keer dat ik over de WJD hoorde was van Maurits Klunder, in mijn parochie in Hoofddorp. Hij vertelde over Keulen (2005 Duitsland), maar toen voelde ik niet de verleiding om te gaan. Twee jaar later wel, toen hij vertelde over Sydney. Het kostte twee seconden bedenktijd, en toen zei ik dat ik mee zou gaan. Zo'n kans kon ik niet laten schieten, toch?

Wat hebben de WJD voor jou betekend?

Allereerst is het heel mooi om te zien dat je niet de enige bent die gelooft, maar dat er met jou nog veel anderen zijn. Iets wat mij zelf heel erg geraakt heeft, is de gastvrijheid van de Australiërs en het feit dat ze hun huis voor ons openstelden. Daarnaast heb ik ook zeer genoten van de diepzinnige gesprekken over het geloof.

Wat maakt dit evenement voor jullie zo de moeite waard?

Ik wil graag jongeren enthousiasmeren om mee te gaan naar Madrid, omdat de WJD bij mij ontzettend veel heeft losgemaakt. Iets wat zeer veel indruk heeft gemaakt is dat je met zo ontzettend veel jongeren van overal bij elkaar bent. Dat samen-zijn en delen van het geloof wil ik graag aan andere jongeren doorgeven.

"Als je twijfelt, moet je gewoon gaan! Het is eigenlijk onmogelijk dat het tegenvalt. Er wordt een week lang feest gevierd!"

Yvonne, had jij al iets met het geloof voor jouw bezoek aan de WJD?

Ik was gedoopt, eerste communie gedaan, vormsel gedaan, misdienette geweest en had op het kinderkoor gezeten, maar toen ik naar de middelbare school ging kreeg ik ook andere interesses. Toen mijn zus en ik een paar keer van de pastor over de WJD hadden gehoord, werden we toch wel nieuwsgierig en enthousiast. Helemaal toen we er achter kwamen dat de '2008editie' in Sydney, Australië gehouden zou worden...

Wat organiseren jullie in de Haarlemmermeer? Voor wie en waarom? Wat was de aanleiding?

Wij organiseren een voorbereidingsprogramma waardoor jongeren uit de regio de mogelijkheid krijgen elkaar om elkaar op een gezellige manier te leren kennen voordat we naar Madrid gaan. Bovendien bieden we een cursus Spaans aan om straks in Madrid een lekker drankje op een terrasje te kunnen bestellen. Kijk voor onze activiteiten op

<http://opwegnaarmadrid.hyves.nl>

Heb jullie nog een leuke WJD anekdote?

Yvonne: In Sydney was ik nog herstellende van de ziekte van Pfeiffer. Lange afstanden lopen zat er voor mij niet echt in. Toen we van een verzamelplaats in Sydney naar onze slaapplek moesten lopen (incl. bagage), wist ik dat me dat niet ging lukken. Ik was kapot! Op de een of andere manier werd iemand van de parochie bereid gevonden mij met de auto! (hoe luxe) te rijden. Een engel! Op de slaapplek aangekomen bleek ik mijn Pilgrim Passport verloren was (toegangsbewijs voor alles, OV kaart en eetbonnetjes). Als er iets mis gaat, gaat alles mis... Na wat telefoontjes door mensen uit mijn deelgroep bleek dat ie nog in de auto lag van die vriendelijke meneer. Wat een opluchting!

Moraal van het verhaal: iedereen is zo lief voor elkaar tijdens de WJD. Problemen bestaan slechts een miniseconde, want ze zijn vrijwel meteen opgelost. ☺

MEER
INFORMATIE
INFO@JONGBISDOMHAARLEM.NL
OF 023 5112637

SLUIT

WWW.JONGBISDOMHAARLEM.NL/WJD